

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 22.5.2006
KOM(2006) 216 v konečném znění

SDĚLENÍ KOMISE

**ZASTAVENÍ ZTRÁTY BIOLOGICKÉ ROZMANITOSTI DO ROKU 2010 — A V
DALŠÍCH LETECH**

Zachování ekosystémových služeb v zájmu dobrých životních podmínek pro lidstvo

{SEC(2006) 607}
{SEC(2006) 621}

OBSAH

1.	Úvod	3
2.	Proč je biologická rozmanitost důležitá?.....	4
3.	Co se děje s biologickou rozmanitostí a proč?	5
4.	Co jsme dosud učinili a jak to bylo účinné?.....	6
5.	Co je ještě třeba udělat?.....	11

PŘÍLOHA 1: Akční plán EU: do roku 2010 a na další léta

PŘÍLOHA 2: Hlavní ukazatele biologické rozmanitosti v EU

1. Úvod

V posledních desetiletích mělo lidstvo nesmírný užitek z vývoje¹, jenž obohatil naše životy. Velká část tohoto rozvoje však souvisela se snižováním různorodosti a rozsahu přírodních systémů — biologické rozmanitosti². Tato ztráta biologické rozmanitosti na úrovni ekosystémů, druhů i genů vyvolává obavy nejen vzhledem k významné vnitřní hodnotě přírody, ale i z toho důvodu, že vede k úbytku „ekosystémových služeb“, které poskytují přírodní systémy. Uvedené služby zahrnují produkci potravin, vláken a léků, regulaci vody, ovzduší a klimatu, uchování úrodnosti půdy a koloběh živin. V této souvislosti je zájem o biologickou rozmanitost nedílnou součástí udržitelného růstu a podporuje konkurenceschopnost, růst a zaměstnanost, jakož i lepší životní podmínky.

V nedávném posouzení ekosystému na konci tisíciletí (Millennium Ecosystem Assessment, MA)³ předloženém generálním tajemníkem OSN bylo zdůrazněno, že většina takových služeb je na ústupu, a to na úrovni EU i v celosvětovém měřítku. V posouzení bylo uvedeno, že lidstvo v podstatě utrácí přírodní kapitál Země, a tím ohrožuje schopnost ekosystémů přinášet užitek i budoucím generacím. Tento ústup můžeme zvrátit, ale pouze zásadní změnou politiky a praxe.

V tomto ohledu učinila EU významné závazky. Hlavy států a předsedové vlád EU se v roce 2001 dohodli na tom, že je nezbytné „zastavit snižování biologické rozmanitosti [v EU] do roku 2010“⁴ a „obnovit stanoviště a přírodní systémy“⁵. V roce 2002 se připojili k přibližně 130 vrcholným představitelům z celého světa, s nimiž se dohodli na tom, že je třeba „zásadním způsobem snížit míru ztráty biologické rozmanitosti [v celosvětovém měřítku] do roku 2010“⁶. Z výzkumů veřejného mínění vyplývá, že občané EU výrazně podporují zájem o přírodu a biologickou rozmanitost⁷.

Na úrovni Společenství v současnosti z velké míry funguje politický rámec pro zastavení ztráty biologické rozmanitosti. Cíle ochrany biologické rozmanitosti jsou například zařazeny do strategie udržitelného rozvoje (SDS)⁸ a do lisabonského partnerství pro růst a zaměstnanost a do celé řady environmentálních a odvětvových politik. Strategie ochrany biologické rozmanitosti ES⁹ byla přijata v roce 1998 a související akční plány¹⁰ v roce 2001. Většina členských států rovněž takové strategie a/nebo akční plány vypracovala nebo na nich dosud pracuje.

¹ Viz. např. trendy indexu lidského rozvoje ve *Zprávě o lidském vývoji v roce 2005* rozvojového programu Spojených národů (UNDP).

² Sekretariát CBD (Úmluvy o biologické rozmanitosti) (2006), *Globální výhled k biologické rozmanitosti 2*.

³ <http://www.maweb.org>

⁴ Závěry předsednictví, zasedání Evropské rady v Göteborgu ve dnech 15. – 16. června 2001.

⁵ KOM(2001) 264 v konečném znění

⁶ Světový summit o udržitelném rozvoji, prováděcí plán (Implementation plan)

⁷ Zvláštní průzkum Eurobarometr 217 (2005)

⁸ KOM(2001) 264 v konečném znění

⁹ KOM(1998) 42 v konečném znění

¹⁰ KOM(2001) 162 v konečném znění

Ačkoli došlo k významnému pokroku a projevují se již první příznaky zpomalení ztráty biologické rozmanitosti, tempo a rozsah provádění jsou nedostačující. Biologická rozmanitost je z velké části ochuzována a i nadále se snižuje. Cílů pro rok 2010 je stále možné dosáhnout, ale bude to vyžadovat urychlené provádění na úrovni Společenství i členských států.

Je třeba zdůraznit dvě konkrétní hrozby pro biologickou rozmanitost v EU. První hrozbu představuje neuvážené využívání území a rozvoj. Členské státy jsou prostřednictvím lepšího plánování zejména povinny sladit využití území a potřeby rozvoje se zachováním biologické rozmanitosti a údržbou ekosystémových služeb. Druhou hrozbu představuje rostoucí vliv změny klimatu na biologickou rozmanitost. Dává se tím za pravdu nutnosti účinného opatření pro snižování emisí skleníkových plynů, které jde nad rámec cílů Kjótského protokolu. Je rovněž třeba podporovat přizpůsobení biologické rozmanitosti změně klimatu a zároveň zajistit, aby přizpůsobení se změně klimatu a opatření na zmírnění vlivu této změny neměla nepříznivý účinek na biologickou rozmanitost.

Pokud jde o pokrok v celosvětovém měřítku, nelze hovořit o povzbuzujících výsledcích. Hrozí skutečné riziko, že se nepodaří splnit celosvětový cíl na rok 2010. EU za tento vývoj spoluzodpovídá. Náš životní styl značně závisí na dovozech z rozvojových zemí, přičemž výroba a doprava tohoto zboží mnohdy může uspišit ztrátu biologické rozmanitosti. Pokud chceme tento stav změnit, musíme důvěru získat ochranou biologické rozmanitosti EU, jakož i zdvojnásobením našeho úsilí o ochranu celosvětové biologické rozmanitosti prostřednictvím rozvojové pomoci, obchodních vztahů a mezinárodní správy.

Tímto sdělením se nastiňuje rozsah problému a shrnuje přiměřenost dosavadní reakce EU. Rovněž se jím určují hlavní oblasti politiky, které vyžadují opatření, a související cíle a doprovodná opatření k uskutečnění cílů pro rok 2010, jakož i opatření k zahájení úsilí o obnovu biologické rozmanitosti. Tyto kroky jsou převedeny na konkrétní cíle a opatření v příloze nazvané „Akční plán EU do roku 2010 a na další léta“. Tento plán je určen orgánům Společenství a členským státům a upřesňuje jejich odpovědnost v zájmu společné činnosti. Vychází z konzultací s širokým okruhem odborníků i veřejnosti a těší se výrazné podpoře těchto zúčastněných stran.

Zastavení ztráty biologické rozmanitosti do roku 2010 není samo o sobě konečným bodem. Komise má v úmyslu zahájit diskusi o dlouhodobější vizi, v níž hodlá vymezit budoucí politiku — bude se týkat toho, jakou přírodu chceme v EU mít a jaká je úloha EU při ochraně přírody v celosvětovém měřítku.

2. PROČ JE BIOLOGICKÁ ROZMANITOST DŮLEŽITÁ?

Záleží na tom, zda naší vinou dochází k vyhynutí stále většího počtu druhů? Nemohou lidská invence a technologie poskytnout náhradu za ztracené ekosystémové služby?

Mnohým lidem ztráta druhů a přírodních stanovišť vadí, neboť zastávají etické stanovisko, že nemáme právo rozhodovat o osudu přírody. Příroda je oceňována ještě hmatatelněji ve vztahu k potěšení a inspiraci, které poskytuje. Tuto hodnotu je zřejmě těžké vyčíslit, ale vychází z ní výrazná část odvětví cestovního ruchu.

Z hospodářské perspektivy poskytuje biologická rozmanitost prostřednictvím ekosystémových služeb užitek nynějším i budoucím generacím. Uvedené služby zahrnují produkci potravin, vláken a léků, regulaci vody, ovzduší a klimatu, zachování úrodnosti půdy a koloběh živin. V penězích se těžko vyčíslují přesné hodnoty těchto služeb v celosvětovém měřítku, ale odhady naznačují, že se tyto hodnoty pohybují v řádu miliard eur ročně. Tyto služby podporují v EU růst, zaměstnanost a dobré životní podmínky. V rozvojových zemích jsou nezbytné pro dosažení rozvojových cílů tisíciletí. Podle posouzení ekosystému na konci tisíciletí (MA) jsou však přibližně dvě třetiny ekosystémových služeb na ústupu z důvodu jejich přílišného využívání a ztráty druhové bohatosti, která jim zaručuje stabilitu.

Tento ústup lze například prokázat poklesem populací ryb, rozsáhlou ztrátou úrodnosti půdy, úpadkem populací opylovačů a sníženou schopností našich řek zadržovat povodňovou vodu. Lidská invence a technologie mohou nahradit tento přírodní systém podpory života jen do určité míry, a i v případě, kdy to možné je, bývají často náklady vyšší než výdaje na péči o biologickou rozmanitost. Po překročení určité hranice bývá mnohdy velmi obtížné, ne-li nemožné, ekosystémy obnovit. Vyhynutím zmizí druhy navždy. V konečném důsledku nemůže lidstvo přežít bez systému podpory života.

3. CO SE DĚJE S BIOLOGICKOU ROZMANITOSTÍ A PROČ?

3.1. Stav biologické rozmanitosti a trendy

Z posouzení ekosystému na konci tisíciletí (MA) vyplynulo, že víc než na kterémkoli jiném světadílu trpí právě ekosystémy Evropy roztržitostí způsobenou lidskou činností. Například pouze 1–3 % lesů v západní Evropě lze označit jako „nenarušené lidskou činností“; od 50. let dvacátého století přišla Evropa o víc než polovinu mokřadů a zemědělské půdy s vysokou přírodní hodnotou a četné mořské ekosystémy EU byly poškozeny. Na úrovni živočišných druhů hrozí vyhynutí 42 % savců evropského původu, 43 % ptáků, 45 % motýlů, 30 % obojživelníků, 45 % plazů a 52 % sladkovodních ryb; většina populací mořských ryb je pod úrovní bezpečných biologických limitů; přibližně 800 evropským rostlinným druhům hrozí zánik v celosvětovém měřítku; a dochází i k dosud neprozkoumaným, ale potenciálně významným změnám u nižších forem života, včetně různých bezobratlých a mikrobů. Kromě toho se u četných kdysi běžných druhů projevuje snižování stavu populací. Tuto ztrátu druhů a snižování druhové bohatosti doprovází i významná ztráta genetické rozmanitosti.

V celosvětovém měřítku je ztráta biologické rozmanitosti ještě více znepokojivá¹¹. Od konce 70. let dvacátého století byla zničena plocha tropických deštných lesů přesahující rozlohu EU, a to především kvůli dřevu, plodinám typu palmového oleje i sójových bobů a chovu dobytka; každé 3–4 roky se zničí plocha odpovídající rozloze Francie. Jiné rozmanité ekosystémy, například mokřady, suché oblasti, ostrovní ekosystémy, lesy mírného pásma, mangrovové porosty a korálové útesy, sužují poměrné ztráty. Míra vyhynutí druhů je v současnosti stokrát vyšší oproti tomu, co lze vyčíst z fosilií, a lze

¹¹ Sekretariát CBD (2006) *op. cit.*

usuzovat, že se bude i nadále zrychlovat, čímž vzniká hrozba nového „masového vyhynutí“ v rozměru, jenž od zániku dinosaurů nemá obdoby.

3.2. Tlaky a činitele způsobující ztrátu biologické rozmanitosti

Hlavní tlaky a činitele způsobující ztrátu biologické rozmanitosti jsou dobře známy. Hlavním tlakem je roztržštěnost, znehodnocování a ničení stanovišť z důvodu změny využití půdy, která je *mimo jiné* dána přeměnou, intenzifikací systémů výroby, upouštěním od tradičních postupů (mnohdy šetrných vůči biologické rozmanitosti), výstavbou a katastrofami, včetně požáru. Dalšími zásadními tlaky jsou nadměrné využívání, rozšíření invazních nepůvodních druhů a znečištění. Relativní význam těchto tlaků se liší podle místa a velmi často působí několik tlaků souběžně.

V celosvětovém měřítku podmiňují tyto tlaky dva klíčové činitele: růst počtu obyvatel a vzestupná spotřeba na osobu. Očekává se, že význam těchto činitelů i nadále poroste, čímž se zvýší tlaky zejména na tropické lesy, jakož i na jiné tropické a horské ekosystémy. Tito činitelé jsou méně důležití z hlediska ztráty biologické rozmanitosti EU, nicméně v Evropské unii se očekává nárůst různých jiných tlaků, včetně poptávky po bydlení a dopravní infrastruktury.

Jinými významnými činiteli v celosvětovém měřítku jsou nedostatky ve státní správě a neschopnost uznat hospodářské hodnoty přírodního kapitálu a ekosystémových služeb konvenčními ekonomikami.

Další činitele představují změna klimatu, jejíž účinky na biologickou rozmanitost (například změny rozšíření, migrace a rozmnožovacích zvyklostí) již lze pozorovat. Očekává se, že v Evropě do roku 2100 vzrostou průměrné teploty oproti roku 1990 o 2°C až 6,3°C. Tento nárůst by měl velmi výrazné účinky na biologickou rozmanitost.

Tlaky na biologickou rozmanitost a ekosystémové služby v rozvojových zemích a EU zvyšuje rovněž globalizace, včetně evropského obchodu, *mimo jiné* i tím, že zvyšuje poptávku po přírodních zdrojích, což přispívá k emisím skleníkových plynů a usnadňuje rozšiřování invazních nepůvodních druhů.

4. CO JSME DOSUD UČINILI A JAK TO BYLO ÚČINNÉ?

Tento oddíl poskytuje přehled o pokroku při provádění strategie a akčních plánů pro biologickou rozmanitost ES a v tomto ohledu splňuje i požadavek na podávání zpráv Radě a Evropskému parlamentu. Vychází z přezkoumání politiky biologické rozmanitosti, které bylo provedeno v letech 2003–2004¹² a přihlíží k následnému vývoji.

¹² Blíže údaje o dokumentech o „auditu“ z konference v Malahide naleznete na evropských internetových stránkách GR pro životní prostředí:
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/biodiversity/develop_biodiversity_policy/malahide_conference/index_en.htm

4.1. Přístup EU k politice biologické rozmanitosti

V přístupu politiky EU se uznává, že biologická rozmanitost není rovnoměrně rozšířena a že některá stanoviště a druhy jsou ohroženy více než jiné. V důsledku toho se věnuje zvláštní pozornost tvorbě a ochraně významné soustavy lokalit nejvyšší přírodní hodnoty — Natura 2000. V přístupu se však též uznává, že velká část biologické rozmanitosti se nachází i mimo tyto lokality. Opatření v rámci širšího životního prostředí mimo soustavu Natura 2000 poskytuje zvláštní politika v oblasti přírody (například opatření na ochranu ohrožených druhů a opatření na propojení soustavy Natura 2000), jakož i zařazení potřeb biologické rozmanitosti do zemědělské politiky, politiky v odvětví rybolovu a do jiných politik.

Na mezinárodní scéně se EU zaměřuje na posílení významu Úmluvy o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity, CBD) a jiných dohod souvisejících s biologickou rozmanitostí, sleduje jejich provádění a prostřednictvím vnější pomoci biologickou rozmanitost podporuje. EU se významně podílí na regulaci neudržitelného obchodu s ohroženými druhy a podporuje synergii mezi Světovou obchodní organizací a mnohostrannými dohodami o životním prostředí. Biologické rozmanitosti byla dosud ve vztahu k dvoustranným a mnohostranným obchodním smlouvám věnována poměrně omezená pozornost.

4.2. Biologická rozmanitost ve vztahu k vnitřní politice EU

4.2.1. *Ochrana nejvýznamnějších stanovišť a druhů*

Opatření EU vychází ze směrnice o ptácích¹³ a směrnice o stanovištích¹⁴ (směrnice „o přírodě“). Ačkoli tyto směrnice nebyly dosud plně provedeny ve všech členských státech, ve vymezení lokalit soustavy Natura 2000 bylo dosaženo značného pokroku. Soustava je tvořena lokalitami, které zahrnují 200 nejvýznamnějších druhů stanovišť EU o „dostatečné“ rozloze. Tato soustava v současnosti zaujímá přibližně 18 % území EU-15. Úspěšné se rozvíjí i rozšíření soustavy do nových členských států EU-10. Akční plány zaměřené na konkrétní druhy mají příznivý dopad na některé z nejvíce ohrožených druhů v EU.

Mezi zbývající problémy patří to, že dosud neexistuje soustava Natura 2000 v mořském prostředí, dále ničivé dopady rozvojových činností na lokality soustavy Natura 2000 a omezené disponibilní prostředky na účinnou správu lokalit a podpůrná opatření. Plné přínosy této soustavy pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby bude možné pocítit až poté, co budou v plné šíři řešeny uvedené zbývající problémy.

Nejvzdálenější regiony a zámořské kraje a území členských států mají z hlediska biologické rozmanitosti mezinárodní význam, ale na většinu těchto oblastí se směrnice o přírodě nevztahují¹⁵.

¹³ Směrnice 79/409/ES, Úř. věst. L 103, 25.4.1979, s.1,

¹⁴ Směrnice 92/43/EHS, Úř. věst. L 206, 22.7.1992, s. 7,

¹⁵ Směrnice o přírodě se vztahují na Azory, Madeiru a Kanárské ostrovy.

4.2.2. *Zařazení ochrany biologické rozmanitosti do strategie udržitelného rozvoje, lisabonského partnerství pro růst a zaměstnanost a do environmentální politiky*

Zachování biologické rozmanitosti je hlavním cílem strategie udržitelného rozvoje (SDS) a šestého akčního programu pro životní prostředí (6. EAP)¹⁶. Bylo též uznáno jako důležitý cíl, který přispívá k růstu a zaměstnanosti v EU (dvě třetiny členských států se biologickou rozmanitostí zabývají ve svých lisabonských reformních programech). Významný pokrok environmentální politiky prospívá biologické rozmanitosti. Nejvýraznějšími úspěchy bylo snížení dopadů znečišťujících látek z bodových zdrojů, například snížení vlivu znečišťujících látek z městských odpadních vod na ekologický stav řek. Znečišťující látky z rozptýlených zdrojů, například znečišťující látky z ovzduší způsobující eutrofizaci, však představují i nadále značnou zátěž. Novější rámcové směrnice a tematické strategie z oblasti vod, ovzduší, mořského prostředí, půdy, přírodních zdrojů, měst a pesticidů (připravovaná) by měly po provedení zajistit další pokrok.

4.2.3. *Zařazení ochrany biologické rozmanitosti do zemědělské politiky a politiky rozvoje venkova*

Zemědělství hospodařením na velké části území EU zachovává geny, druhy a stanoviště. V posledních desetiletích však vedla intenzifikace a specializace, jakož i marginalizace a nedostatečné využití půdy, ke značné ztrátě biologické rozmanitosti. Společná zemědělská politika (SZP) společně s rozsáhlejším rozvojem v odvětví zemědělství byla sice hybnou silou těchto procesů, ale od roku 1992 byla přizpůsobena tak, aby lépe zohlednila potřeby biologické rozmanitosti. Rostoucí využití agroenvironmentálních opatření, správná zemědělská praxe, ekologické zemědělství a podpora znevýhodněných oblastí příznivě ovlivnily biologickou rozmanitost v rámci zemědělské půdy. Reforma SZP z roku 2003 podporuje uvedená opatření, jakož i další kroky ve prospěch biologické rozmanitosti. Opatření v rámci politiky trhu a příjmů, včetně povinné podmíněnosti (tzv. cross-compliance), jednotné platby pro zemědělský podnik (oddělování) a odlišení, by měla biologické rozmanitosti přinést nepřímý užitek.

V novém nařízení pro rozvoj venkova¹⁷ se mimo jiné stanoví zvýšená podpora soustavy Natura 2000, zachovávají se agro-environmentální opatření a platby pro znevýhodněné oblasti a zavádí se soubor opatření ve prospěch udržitelného lesního hospodaření (některá opatření vytvořena za účelem zvýšení ekologické hodnoty), například v podobě lesnicko-environmentálních plateb. Dosažení přínosů těchto opatření v plné šíři však bude záviset na provedení členskými státy a na rozpočtu, jenž bude k dispozici.

¹⁶ Rozhodnutí č. 1600/2002/ES, Úř. věst. L 242, 10.9.2002, s. 1.

¹⁷ Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, Úř. věst. L 277, 21.10.2005, s. 1.

4.2.4. *Zařazení do politiky v odvětví rybolovu*

Odvětví rybolovu a akvakultury EU mělo ničivý dopad nejen na populace ryb lovené ke komerčním účelům, ale i na necílové druhy a stanoviště. Ačkoli v posledních letech byl zaznamenán pokrok v zařazování biologické rozmanitosti do politiky v odvětví rybolovu, je stále příliš brzy na to, aby bylo možné posoudit účinnost těchto kroků. Pokud však bude reformovaná společná rybářská politika (SRP)¹⁸ provedena v celém svém rozsahu, sníží se tlak ze strany rybolovu,lepší se postavení lovených populací ryb a budou lépe chráněny necílové druhy a stanoviště.

4.2.5. *Zařazení do regionální politiky a politiky územního rozvoje*

Ve směrnici o přírodě a směrnici o posuzování vlivu na životní prostředí (Environmental Impact Assessment, EIA)¹⁹ se požaduje zvážení možných vlivů určitého regionálního a územního rozvoje. Zahrnuto je i přihlédnutí k alternativám a návrhu opatření na zamezení a snížení nepříznivých vlivů. Jako užitečná se ukázala pečlivá posouzení vlivů prováděná v rané fázi procesu rozhodování. Posouzení se však často uskutečňují příliš pozdě nebo nejsou provedena kvalitně. Nedávné zavedení strategických posuzování vlivů na životní prostředí (strategic environmental assessments, SEA)²⁰, která se vztahují na určité plány a programy, by mělo napomoci lépe sladit potřeby ochrany přírody a rozvoje tím, že zajistí zvážení vlivů v ranější fázi plánování.

4.2.6. *Kontrola nepůvodních druhů*

Invazní nepůvodní druhy byly v šestém evropském akčním programu určeny v rámci opatření jako priorita. Ačkoli z prostředků programu LIFE již byla poskytnuta podpora některým místním plánům eradikace, Společenství musí ještě vypracovat komplexní strategii řešení této problematiky. Příprava strategie již byla zahájena.

4.3. **Biologická rozmanitost ve vztahu k vnější politice EU**

4.3.1. *Mezinárodní správa*

EU sehrává aktivní úlohu v mezinárodní správě biologické rozmanitosti. Komise a členské státy však též zastávají názor, že je třeba výrazně posílit provádění Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD). EU rovněž aktivně provádí celou řadu jiných dohod souvisejících s biologickou rozmanitostí a podporuje mezi nimi synergie.

¹⁸ KOM(2001) 135 v konečném znění

¹⁹ Směrnice 85/337/EHS ve znění směrnice 97/11/ES, Úř. věst. L 73, 14.3.1997, s. 5.

²⁰ Směrnice 2001/42/ES, Úř. věst. L 197, 21.7.2001, s. 30.

4.3.2. *Vnější pomoc*

Členské státy jsou významnými dárci Světového fondu životního prostředí (GEF), jenž podporuje projekty biologické rozmanitosti. Výše těchto prostředků však činí méně než jednu setinu celkových ročních rozpočtů Společenství a členských států vyčleněných na rozvojovou pomoc. V úsilí o širší začlenění biologické rozmanitosti do těchto rozpočtů nebylo dosaženo většího pokroku, což bylo z velké míry způsobeno tím, že biologické rozmanitosti byla dána oproti jiným naléhavým potřebám vesměs jen nízká priorita.

Ve sdělení Komise o soudržnosti politik v zájmu rozvoje²¹ je však uvedeno toto upřesnění: „EU by měla zvýšit finance vyčleněné na biologickou rozmanitost a posílit opatření pro zohledňování biologické rozmanitosti při rozvojové pomoci.“ Tato ambice se přenáší i do nové rozvojové politiky EU²² (Evropský konsensus o rozvojové spolupráci) a do politiky sousedství²³.

4.3.3. *Mezinárodní obchod*

Bylo zahájeno úsilí řešit dopad obchodu se dřevem na tropické lesy²⁴, ale dosud bylo podniknuto jen málo kroků, které by se zabývaly ostatními příčinami odlesňování, jež mají souvislost s obchodem. Prostřednictvím aktivního zapojení do Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy (Convention on International Trade in Endangered Species) bylo dosaženo určitého pokroku v oblasti obchodu s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. V obecnější rovině EU podporuje začlenění environmentálního rozměru do mezinárodního obchodu (například činnostmi k posouzení vlivů obchodu na udržitelný rozvoj) a do celosvětového úsilí omezit neudržitelnou výrobu a strukturu spotřeby — dosud však toto úsilí přineslo jen několik konkrétních výsledků z hlediska biologické rozmanitosti.

4.4. **Podpůrná opatření**

4.4.1. *Znalosti*

Šestý rámcový program²⁵, doplněný o prostředky členských států na výzkum, přispěl k posílení evropského přístupu k výzkumu biologické rozmanitosti, využití půdy a změny klimatu a zlepšil vědeckou podporu politiky pro EU a partnerské regiony, zejména v rozvojovém světě. Aby se však překlenuly zásadní nedostatky ve znalostech, je toho třeba učinit mnohem více. Evropská platforma pro strategii výzkumu biologické rozmanitosti (European Platform for Biodiversity Research Strategy – EPBRS) připravila užitečné posouzení potřeb výzkumu. Nedávný návrh sedmého rámcového programu (FP7)²⁶ nabízí příležitost uvedené potřeby řešit prostřednictvím spolupráce, nových infrastruktur a budováním kapacit.

²¹ KOM(2005) 134 v konečném znění

²² KOM(2005) 311 v konečném znění

²³ KOM(2003) 104 v konečném znění, KOM(2004) 373 v konečném znění.

²⁴ KOM(2003) 251 v konečném znění

²⁵ Rozhodnutí č. 1513/2002/ES, Úř. věst. L 232, 29.8.2002, s. 1.

²⁶ KOM(2005) 119 v konečném znění

Posouzení ekosystému na konci tisíciletí (MA) se zásadním způsobem podílí na získávání zájmu politiky i veřejnosti o stávající stav i trendy v biologické rozmanitosti a ekosystémových službách v celosvětovém měřítku. Navzdory jeho nepopíratelnému významu neexistuje v současnosti mechanismus, jenž by zajistil, aby bylo toto posouzení pravidelně ověřováno a aktualizováno.

4.4.2. Zvyšování povědomí a zapojení veřejnosti

Orgány Společenství, členské státy a občanská společnost se v tomto ohledu podílely na celé řadě iniciativ, včetně přijetí směrnic o Aarhuské úmluvě, a na iniciativě Odpočítávání do roku 2010 (Countdown 2010) za účasti mnoha zúčastněných stran. Cíle na rok 2010 se užitečným způsobem zaměřují na zlepšení politického profilu dané problematiky.

4.4.3. Monitorování a předkládání zpráv

Při vývoji a úpravě ukazatelů, monitorování a předkládání zpráv dochází k pokroku. Ukazatel stavu biologické rozmanitosti byl zařazen v roce 2004 jako strukturální ukazatel a v roce 2005 i jako hlavní ukazatel udržitelného rozvoje. Komise navíc spolu s Evropskou agenturou pro životní prostředí pracuje na vývoji hlavního souboru ukazatelů biologické rozmanitosti a vychází přitom z ukazatelů přijatých Úmluvou o biologické rozmanitosti (CBD). Pokračují činnosti ve vývoji přístupů a nástrojů k monitorování i na úpravě předkládání zpráv v rámci směrnic o přírodě.

5. CO JE JEŠTĚ TŘEBA UDĚLAT?

5.1. Akční plán EU do roku 2010 a na další léta

Přezkoumání politiky v letech 2003–2004 vyvrcholilo významnou konferencí zúčastněných stran pořádanou za irského předsednictví v květnu 2004 v Malahide, při níž bylo dosaženo široké shody ve věci prioritních cílů pro splnění závazků na rok 2010, a tato shoda byla vyjádřena v „poselství z Malahide“ (Message from Malahide)²⁷.

V návaznosti na výsledky konference a na analýzu uvedenou výše v oddílech 2 - 4 Komise určila pro opatření čtyři klíčové oblasti politiky a v souvislosti s těmito oblastmi i deset prioritních cílů. Komise kromě toho určila i čtyři klíčová podpůrná opatření. Tyto cíle a podpůrná opatření byly výrazně podpořeny i výsledky nedávno uskutečněných veřejných konzultací²⁸.

Uskutečnění cílů a podpůrných opatření si vyžádá konkrétní opatření, která jsou včetně souvisejících cílů stanovena v „Akčním plánu EU do roku 2010 a na další léta“, jenž je přílohou tohoto sdělení. Akční plán rovněž upřesňuje opatření a cíle pro monitorování, vyhodnocování a předkládání zpráv.

²⁷ Uvedeno v: Zpráva o konferenci, evropské internetové stránky GŘ pro životní prostředí
²⁸ Evropské internetové stránky GŘ pro životní prostředí – stránka o konzultacích.

Akční plán představuje významný nový přístup v politice biologické rozmanitosti EU, a to tím, že je určen Společenství i členskými státy, upřesňuje úlohy všech účastníků ve vztahu ke každému opatření a poskytuje komplexní plán prioritních opatření vzhledem ke konkrétním, časově vymezeným cílům. Úspěch bude záviset na dialogu a partnerství mezi Komisí a členskými státy a na jejich společném provádění.

Tento akční plán je reakcí na nedávnou výzvu Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) určit prioritní opatření do roku 2010²⁹ a je zamýšlen jako doplněk strategie a akčních plánů pro biologickou rozmanitost v ES. Členské státy se vyzývají k tomu, aby odpovídajícím způsobem přizpůsobily své strategie a akční plány.

Komise navrhuje, aby na provádění akčního plánu, po posouzení Radou a Evropským parlamentem, dohlížela existující skupina odborníků pro otázky biologické rozmanitosti (Biodiversity Expert Group, BEG). Skupina BEG by svou činností měla rovněž zajistit koordinaci a komplementaritu opatření na úrovni členských států a Společenství.

5.2. Čtyři klíčové oblasti politiky a deset prioritních cílů

Tento oddíl představuje čtyři klíčové oblasti politiky a deset prioritních cílů, vysvětluje jejich oblast působnosti a zdůrazňuje některá z klíčových opatření určených v akčním plánu.

5.2.1. OBLAST POLITIKY 1: Biologická rozmanitost v EU

Cíle

1. Chránit nejvýznamnější stanoviště a druhy v EU

Opatření na ochranu nejvýznamnějších stanovišť a druhů v EU má zásadní význam pro zastavení ztráty biologické rozmanitosti do roku 2010 a pro podporu obnovy. Zabezpečení těchto stanovišť vyžaduje od členských států větší odhodlání při navrhování, stanovení, ochraně a účinné správě lokalit soustavy Natura 2000. Rovněž je nutné, aby členské státy posílily soudržnost, propojení a odolnost soustavy, a to i prostřednictvím chráněných oblastí na úrovni státu, regionu či na místní úrovni. V zájmu obnovy stavů nejvíce ohrožených druhů v EU by mělo být rozšířeno použití akčních plánů zaměřených na konkrétní druhy. Srovnatelná opatření se požadují pro stanoviště a druhy v nejvzdálenějších oblastech EU, na něž se nevztahují směrnice o přírodě³⁰.

2. Zachovat a obnovit biologickou rozmanitost a ekosystémové služby na širším území venkovských oblastí EU

²⁹ Sekretariát CBD (2006) *op. cit.*

³⁰ Jedná se například o opatření přijatá dobrovolně a na základě iniciativy na úrovni státu pro Francouzskou Guyanu, Réunion, Guadeloupe a Martinik.

3. *Zachovat a obnovit biologickou rozmanitost a ekosystémové služby na širším území mořského prostředí EU*

Soustava Natura 2000 a ochrana ohrožených druhů nebudou dlouhodobě životaschopné, pokud pro biologickou rozmanitost nebude existovat příznivé suchozemské, sladkovodní a mořské prostředí. Klíčová opatření zahrnují: optimalizaci použití dostupných opatření v rámci reformované SZP, zejména s cílem zabránit intenzifikaci nebo opouštění zemědělské půdy s vysokou přírodní hodnotou, zalesněných ploch a lesů a podporovat jejich obnovu; provádění připravovaného akčního plánu pro lesnictví, včetně opatření na zamezení lesních požárů a pro boj s nimi; optimalizaci použití dostupných opatření v rámci reformované SRP, zejména s cílem obnovit populace ryb, omezit dopady na necílové druhy a snižovat škody v mořských stanovištích; pokračující provádění klíčových rámcových environmentálních směrnic a tematických strategií, které snižují tlaky na biologickou rozmanitost, zejména zlepšením jakosti sladké vody, kvality mořského prostředí a jakosti půd, jakož i snížením zatížení v podobě znečišťujících látek z rozptýlených zdrojů (např. látek z ovzduší způsobujících acidifikaci a eutrofizaci, dusičnanů ze zemědělských zdrojů, pesticidů).

4. *Posílit slučitelnost regionálního a územního rozvoje s biologickou rozmanitostí v EU*

Lepší plánování na úrovni členského státu, regionu a na místní úrovni je klíčem k zamezení, omezení na minimum a vyrovnaní nepříznivých dopadů regionálního a územního rozvoje, a tím se posiluje i slučitelnost s biologickou rozmanitostí. K dosažení tohoto cíle je nezbytné zohlednit potřeby biologické rozmanitosti v ranější fázi rozhodovacího procesu. Hlavní opatření zahrnují: účinné zohlednění biologické rozmanitosti v rámci strategických posuzování vlivů na životní prostředí (SEA) a posuzování vlivu na životní prostředí (EIA); zajištění toho, aby prostředky Společenství na regionální rozvoj byly pro biologickou rozmanitost přínosem, a nikterak ji nepoškozovaly; a budování partnerství mezi navrhovateli, realizátory a zastánci zájmů biologické rozmanitosti.

5. *Zásadně omezit vliv invazivních cizích druhů a cizích genotypů na biologickou rozmanitost v EU*

Fungují různá opatření na zamezení a kontrolu invazivních cizích druhů, ale přesto mohou v politice přetrvávat určité nedostatky; k tomuto účelu by měla být vypracována komplexní strategie EU, jakož i konkrétní opatření včetně systému včasného varování.

5.2.2. *OBLAST POLITIKY 2: EU a celosvětová biologická rozmanitost*

Cíle

6. ***Zásadně posílit účinnost mezinárodní správy biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb***
7. ***Zásadně posílit v rámci vnější pomoci EU podporu biologické rozmanitosti a ekosystémových služeb***
8. ***Zásadně snížit dopad mezinárodního obchodu na celosvětovou biologickou rozmanitost a ekosystémové služby***

Pokud má být splněn závazek výrazně snížit míru ztráty biologické rozmanitosti v celosvětovém měřítku do roku 2010, musí opatření Společenství a členských států dostat nový stimul. V rámci EU je zapotřebí vytvořit jednotný přístup, který zajistí soulad mezi opatřeními v oblasti správy, obchodu (včetně dvoustranných smluv) a rozvojové spolupráce. Z hlediska správy by se EU měla soustředit na účinnější provádění Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) a souvisejících dohod. Z hlediska vnější pomoci by EU měla zvýšit finance vyčleněné na biologickou rozmanitost a posílit zohledňování biologické rozmanitosti v odvětvových a zeměpisně vymezených programech. Z hlediska obchodu jsou obzvláště naléhavá opatření, která by se zabývala úbytkem tropických lesů, včetně obchodu se zbožím, jenž podmiňuje odlesňování. Rychlé provedení programu pro vymahatelnost práva, správy a obchodu v lesnictví (Forest Law Enforcement, Governance and Trade)³¹ může v tomto ohledu významně pomoci. Účinná opatření v zámořských krajích a územích členských států oplývajících biologickou rozmanitostí mají zásadní význam pro důvěryhodnost EU na mezinárodní scéně.

5.2.3. *OBLAST POLITIKY 3: Biologická rozmanitost a změna klimatu*

Cíl

9. ***Podporovat přizpůsobení biologické rozmanitosti změně klimatu***

Existuje obecná vědecká i politická shoda, že jsme se ocitli v období nevyhnutelné změny klimatu, jež nemá v dějinách obdoby. Účinky této změny na biologickou rozmanitost v EU je již možné měřit. Změna klimatu může za několik desetiletí narušit naše úsilí o zachování biologické rozmanitosti a její udržitelné využití.

V zájmu zmírnění dlouhodobého ohrožení biologické rozmanitosti je nezbytné zásadně snížit celosvětové emise skleníkových plynů. Musíme dostát našim závazkům vyplývajícím z Kjótského protokolu a z důvodu omezení nárůstu celosvětové průměrné roční teploty o nejvýše 2 °C nad předindustriální úrovně jsou zapotřebí ještě ambicióznější cíle z hlediska celosvětových emisí po roce 2012.

Ochrana biologické rozmanitosti může přispět k omezení koncentrací skleníkových plynů v ovzduší, neboť lesy, rašeliniště a jiná stanoviště zadržují uhlík. Budou rovněž

³¹ KOM(2003) 251 v konečném znění

zapotřebí politiky, které by přispěly k přizpůsobení biologické rozmanitosti změně teploty a vodních režimů. K tomu je zejména třeba zajistit soudržnost soustavy Natura 2000. Musí se též věnovat péče zamezení, omezení na minimum a vyrovnaní veškeré případné újmy, která by mohla být biologické rozmanitosti způsobena kvůli přizpůsobení se změně klimatu a opatřením na zmírnění vlivu této změny.

5.2.4. OBLAST POLITIKY 4: Znalostní základna

Cíl

10. Zásadně posílit znalostní základnu pro zachování a udržitelné využití biologické rozmanitosti v EU a v celosvětovém měřítku

Pochopení biologické rozmanitosti představuje jeden z největších vědeckých úkolů, jimž lidstvo musí čelit. Je nutně zapotřebí lépe porozumět biologické rozmanitosti i ekosystémovým službám, pokud chceme do budoucna zkvalitnit reakci naší politiky. Musí dojít (v rámci FP 7 a vnitrostátních výzkumných programů) k posílení Evropského výzkumného prostoru, jeho mezinárodního rozměru, výzkumných infrastruktur, rozhraní vědy a politiky a interoperability údajů z hlediska biologické rozmanitosti. Měly by tak být využity nové informační a komunikační technologie. Za účelem informování o provádění a dalším vývoji politiky Komise zavede nový mechanismus EU pro nezávislé, spolehlivé poradenství, které vychází z vědeckého základu; to však bude záviset na zajištění prostředků ze stávajících finančních zdrojů. Na mezinárodní úrovni by měla EU určit způsoby a prostředky pro posilování nezávislého vědeckého poradenství ve vztahu k tvorbě celosvětové politiky, mimo jiné tím, že se bude aktivně podílet na vyhodnocování posouzení ekosystému na konci tisíciletí (MA) pro rok 2007 v rámci Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD), jakož i na probíhajících konzultacích o potřebě zlepšit mezinárodní mechanismus pro vědecké znalosti v oblasti biologické rozmanitosti (iniciativa International Mechanism on Scientific Expertise on Biodiversity).

5.3. Čtyři klíčová podpůrná opatření

1. Zajištění přiměřeného financování

Zásadní význam má odpovídající financování soustavy Natura 2000, jakož i biologické rozmanitosti mimo tuto soustavu. Nové finanční výhledy na období 2007–2013 nabízejí možnosti spolufinancování biologické rozmanitosti a soustavy Natura 2000 v rámci Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova³², Fondu soudržnosti a strukturálních fondů³³, finančního nástroje pro životní prostředí Life+³⁴ a rámcového programu FP7. Předpokládané snížení rozpočtu z prosincového zasedání Evropské rady³⁵ by rozhodně ovlivnilo možnosti financování biologické rozmanitosti v rámci uvedených nástrojů. Následně tedy budou mít stěžejní význam zvolené metody provádění na vnitrostátní úrovni. Společenství a členské státy musí spolufinancováním ze strany Společenství a vlastními prostředky členských států zajistit odpovídající

³² Nařízení ES) č. 1698/2005, Úř. věst. L 277, 21.10.2005, s. 1 a rozhodnutí 2006/144/ES, Úř. věst. L 55, 25.2.2006, s. 20.

³³ KOM(2004) 492, 493, 494, 495, 496 v konečném znění

³⁴ KOM(2004) 621 v konečném znění

³⁵ Závěry předsednictví, zasedání Evropské rady v Bruselu ve dnech 15. – 16. prosince 2005.

financování akčního plánu, a to zejména ve vztahu k soustavě Natura 2000, zemědělské půdě a lesům s vysokou přírodní hodnotou, mořské biologické rozmanitosti, celosvětové biologické rozmanitosti, výzkumu biologické rozmanitosti, monitorování a evidenci. V každém případě by rozdělení finančních zdrojů Společenství mělo zohlednit rozpočtová omezení a být v souladu s limity nových finančních výhledů.

2. *Posílení rozhodování na úrovni EU*

Toto opatření zahrnuje: zlepšení koordinace a komplementarity mezi Společenstvím a členskými státy, zejména prostřednictvím skupiny odborníků pro otázky biologické rozmanitosti (BEG); zajištění toho, aby byly ve stávajících a nových politikách a rozpočtech (včetně politik a rozpočtů vypracovaných v rámci vnitrostátních reformních programů lisabonské strategie) náležitým způsobem zohledněny potřeby biologické rozmanitosti; přihlídnutí při rozhodování k environmentálním nákladům (včetně ztráty přírodního kapitálu a ekosystémových služeb); zlepšení soudržnosti na vnitrostátní úrovni mezi různými plány a programy, které ovlivňují biologickou rozmanitost; a zajištění toho, aby bylo rozhodování na regionální a místní úrovni v souladu se závazky pro biologickou rozmanitost učiněnými na nejvyšší úrovni.

3. *Budování partnerství*

Toto opatření s cílem stanovit řešení zahrnuje postupné budování partnerství mezi vládou, akademickými pracovišti, odborníky s praktickými zkušenostmi v oblasti ochrany přírody, vlastníky a uživateli půdy, soukromým sektorem, finančním sektorem, vzdělávacím sektorem a sdělovacími prostředky. To zahrnuje další rozvoj stávajících struktur (např. v rámci SZP a SRP) a budování nových partnerství, rovněž mimo EU.

4. *Vytváření osvěty, povědomí a zapojení veřejnosti*

Toto opatření zahrnuje vypracování a provedení komunikační strategie pro akční plán za úzké spolupráce s iniciativou Odpočítávání do roku 2010 (Countdown 2010), jakož i provádění Aarhuské úmluvy a souvisejících směrnic³⁶.

5.4. *Monitoring, vyhodnocení a přezkoumání*

Komise každoročně předloží Radě a Evropskému parlamentu zprávu o pokroku při provádění akčního plánu, a to počínaje obdobím od přijetí tohoto sdělení do konce roku 2007.

Druhá zpráva (ke konci roku 2008) bude zahrnovat stručné hodnocení v půli období týkající se pokroku vůči cílům na rok 2010.

Čtvrtá výroční zpráva (ke konci roku 2010) zhodnotí, v jakém rozsahu byla EU schopna dostát svým závazkům k roku 2010. Zpráva bude zahrnovat kvalitativní posouzení rozsahu provedených opatření akčního plánu i dosažených cílů, včetně zvážení výchozích předpokladů a možných neuskutečněných opatření. Hodnocení bude rovněž opatřeno kvantitativními údaji vztahujícími se k souboru hlavních ukazatelů biologické

³⁶ Směrnice 2003/4/ES, Úř. věst. L 41, 14.2.2003, s. 26 a směrnice 2003/35/ES, Úř. věst. L 156, 25.6.2003, s. 17.

rozmanitosti (příloha 2). V roce 2007 bude vypracován index biologické rozmanitosti jako ukazatel udržitelného růstu a jako strukturální ukazatel. Komise vypracuje a uplatní tyto ukazatele i související monitorování v partnerství s členskými státy a občanskou společností.

Sedmá výroční zpráva (ke konci roku 2013) bude obsahovat obdobné hodnocení a bude se zabývat veškerými cíli akčního plánu pro období po roce 2010.

Tato hodnocení budou využita v závěrečném hodnocení 6. EAP, v přezkoumání odvětvových politik a rozpočtů v období 2007–2013 a v politikách a rozpočtech na období po roce 2013.

5.5. Biologická rozmanitost a EU v dlouhodobější vizi jako rámec pro politiku

Závěrem lze uvést, že zastavení ztráty biologické rozmanitosti a zahájení úsilí o její obnovu představují významné milníky. Je však zapotřebí hledět i za rok 2010, aby se rámcem pro politiku stala dlouhodobější vize. Tato vize by měla zohlednit naši provázanost s přírodou a potřebu nové rovnováhy mezi rozvojem a zachováním světa přírody. Komise v této souvislosti zahájí diskusi.